

תוכן עניינים

מבוא	2
1. התפתחות הפמיניזם בכלל ובישראל בפרט	4
1.1. הפמיניזם והתפתחותו	4
1.2. פמיניזם בישראל	6
2. החוק להטרדה מינית	9
2.1. הגדרות	9
2.2. המאבק הישראלי בהטרדה מינית	10
2.3. הרקע לחוק להטרדה מינית	11
3. השפעת הפמיניזם על חקיקת החוק להטרדה מינית	13
4. השפעת החוק להטרדה מינית על מעמד האישה בישראל	17
סיכום	21
ביבליוגרפיה	23

מבוא

"החוק החדש, אשר ייכנס לתוקף בתום שישה חודשים מיום פרסומו, פותח כיווני התמודדות חדשים עם תופעת ההטרדה מינית. ניתן לקוות כי חקיקת החוק תציין תחילתו של עידן חדש במודעות הציבור הישראלי לנושא. עם זאת, חקיקה אינה אלא אות עלי נייר, ואין היא משפיעה על המציאות החברתית אלא אם כן הציבור הרחב בוחר להיזקק לה ולהוציאה מן הכוח אל הפועל. משהשלימה הרשות המחוקקת את משימתה, "עובר הכדור" לידי הציבור הרחב בכלל, וציבור הנשים בפרט" (קמיר, 1998: 388). במילים האלה סיימה ד"ר אורית קמיר, החוקרת הבולטת ובין הבודדות בארץ אשר פועלת במרחב הציבורי והאישי נגד התופעה, את המאמר המעמיק שלה בנושא הטרדה מינית. תרומתה ומנהיגותה פורצת הדרך של קמיר הביאה לקידום הנושא באופן מהפכני ואת פירותיה אנו רואים היום.

בעבודת מחקר זו ארצה להעמיק את עבודתה של קמיר ולבחון את ההשפעה הדו כיוונית של מעמד האישה והחוק למניעת הטרדה מינית. חשיבות המחקר נובעת מן הכרח להבין את התפתחות החוק למניעת הטרדה מינית והשלכותיו כלפי מעמדן של נשים בישראל. חשוב להבין כי לנשים פמיניסטיות היה חלק משמעותי בהשפעה על ניסוח החוק, אישורו וחקיקתו. על כן, אתייחס בעבודה הן להשפעה של הפמיניזם על חקיקת החוק והן להשפעת החוק על פמיניזם ומעמד נשים בשיח הציבורי.

שאלת המחקר שלי, אם כן, היא מהי השפעתו של מעמד האישה על החוק למניעת הטרדה מינית ולהפך?

שתי שאלות אלו מורכבות משתי משתנים: מעמד האישה והחוק למניעת הטרדה מינית, כאשר בשתי השאלות המשתנה התלוי והבלתי תלוי משתנים, כלומר בשאלה הראשונה המשתנה הבלתי תלוי הוא מעמד האישה ואילו המשתנה התלוי הוא החוק למניעת הטרדה מינית. בשאלה השנייה החוק למניעת הטרדה מינית הוא המשתנה הבלתי תלוי ואילו מעמד האישה הוא המשתנה התלוי.

מעמד האישה וכבודה הפך להיות נושא לשיחה בציבור בתקופה האחרונה בשל התעוררות תנועת הנשים תחילה בעולם ולאחר מכן גם בישראל. הנשים סבלו בעבר מאפליה תמידית, השפלה והדרה מכל תחומי החיים, והיו תחת שליטתם הפקוחה של שכבת הגברים הפטריארכלית. בשלב מסוים ובהדרגה עלתה המודעות כי גם לנשים מגיעות זכויות ואין זה מן הראוי שבעולם המודרני נשים ימשיכו למלא את התפקידים הנשיים ויהיו נחותות מן הגברים. העולם המודרני מחפש שוויון בין גברים לנשים ורצה לאפשר לכולם הזדמנות שווה לפתח את עצמם ולתרום לחברה. כך התפתחה והתעצבה התנועה הפמיניסטית שהתחילה בארצות הברית והשפיעה בהמשך גם על נשות ישראל להתאגד ולהילחם למען זכויות הנשים. עם יציאתם של יותר נשים לשוק העבודה עלתה הסוגייה של ניצול נשים ויחס מזלזל כלפיהן בפן המיני. כתוצאה מכך עלתה האפשרות לבטא עונש פלילי כלפי כל התנהגות אסורה בעלת אופי מיני.

חקיקת החוק למניעת הטרדה מינית אשר נחקק בשנת תשנ"ח 1998 בישראל ביטאה את אחת היוזמות לקידום מעמד האישה. החוק למניעת הטרדה מינית מתייחס לשני המינים אך המציאות מלמדת כי הטרדות מיניות מכוונות בעיקר כלפי נשים. עבודה זו תתייחס להטרדות מיניות כלפי נשים בלבד על מנת לבחון את השפעתן של הטרדות אלה על מעמד האישה. הטרדה מינית פוגעת בקורבן הן ברמה הנפשית והפיזית אך עבודה זו באה לבחון את השלכות החוק ברמת המאקרו על החברה כולה. עבודה זו הינה עבודה עיונית תיאורטית אשר תענה על שאלת המחקר באמצעות סקירת ספרות ותבחן את נושא מעמד האישה וקידומו בשנים האחרונות ואת החוק למניעת הטרדה מינית, הרקע לחקיקתו, תוכן החוק ויישום ואכיפת החוק.

1. התפתחות הפמיניזם בכלל ובישראל בפרט

פרק זה נועד לסקור את התפתחות מושג הפמיניזם אשר התחיל את דרכו בהצהרת זכויות האדם באסיפה הלאומית בצרפת בשנת 1789 וממשיך להשפיע על מעמד האישה בעולם כולו. אתייחס בין היתר במהפכה הפמיניסטית ובתרומתה לשינוי מעמדן של נשים בחברה. בהמשך אתמקד בהשלכות המהפכה הפמיניסטית גם בישראל ובהשפעותיה על מעמד האישה הישראלית בחברה הפטריארכלית הציונית. סקירה זו תעניק את הרקע לשינויים שחלו במעמד האישה בשנים האחרונות ותבחן את האופן שבה קידום מעמדה השפיע על צעדי חקיקה למען כלל הנשים בישראל.

1.1. פמיניזם והתפתחותו

ה"פמיניזם" הוא שם של תנועה למען שוויון זכויות לנשים, הנקראת גם "התנועה לשחרור האישה". מקור המילה במילה הלטינית Feme, שפירושה אישה או נקבה. מאות שנים מנסה החברה האנושית להתמודד עם נושא חירות האדם באשר הוא אדם, ועם נושא השוויון בין כל בני-האדם (חכים, 1990). הפמיניזם נוצר בתגובה למציאות חייהן של נשים, כקבוצה בחברה האנושית. נקודת המוצא היא העובדה כי נשים אינן נהנות משוויון זכויות והזדמנויות בשום מגזר של החיים החברתיים למרות שהן מהוות לפחות חמישים אחוז מכל חברה אנושית (קמיר, 2002). המונח פמיניזם נולד לפני כמאה שנים במטרה לתאר אבחנה רפואית של גבר בעל אפיונים נשים. בהמשך הועבר המונח לתחום הפסיכולוגי על מנת לתאר אישה בעלת תכונות אופי גבריות: שאפתנות, אומץ לב, תעוזה, רצון ללמוד. קיימות הגדרות נוספות למושג זה אך בבסיס כל ההגדרות הללו עומדת ההנחה שנשים סבלו בשל מינן. המילון מגדיר את התיאוריה הפמיניסטית כ: "אידאולוגיה של שחרור האישה" (רוזין, 2000).

המהפכה הפמיניסטית הביאה את השינוי של מעמד האישה בעולם. היא דחפה לפריצת דרך חדשנית אשר בעקבותיה החלו מדינות רבות במערב לחוקק חוקים המבטיחים את שוויון זכויות הנשים. פמיניזם היא אידאולוגיה, תיאוריה ופרקטיקה הממוקדת בהבנת מצבן של הנשים ובניסיונות לשפרו. זהו מקבץ של גישות תיאורטיות בעלות מכנה משותף, גישת מחקר, וגוף ידע מגוון עצום. הפמיניזם פועל להשגת שוויון זכויות לנשים ונאבק באפליית נשים והדרתן ממוקדי הכוח הפוליטיים, הכלכליים והחברתיים, ובתפיסת העולם הממקמת את הגבר במרכז ואת האישה בשוליים (פלד וקרומר-נבו, 2012).

התנועה הפמיניסטית החלה את פעילותה בסוף המאה ה-19, כאשר החלו נשים להתאגד במטרה לשנות את מעמדה של האישה ולהעניק לה זכויות שנשללו ממנה עקב מינה. התנועה הראשונה של נשים שהחלו לדרוש את זכויותיהן הייתה תנועת "סופרז'יסטיות" - תנועה עולמית של נשים שדרשו זכויות שונות כגון: רכישה, תעסוקה, הגנה מפני אלימות במשפחה, חינוך והצבעה. נשים אלו נקטו בפעולות מחאה, הקימו הפגנות ואף שבתו רעב. מאבקן של הנשים בתקופה זו, וביניהן של הסופרז'יסטיות, זכה לשם "הגל הראשון של הפמיניזם" והוא התנהל עד מלחמת העולם הראשונה. לאחריו, הוחל מתן הדרגתי של זכויות הצבעה לנשים במדינות שונות (ברגמן, 2016).

במהלך השנים התעלמו אמצעי התקשורת מנשים שהעזו לחרוג מהתפקידים הנשיים המקובלים באותה התקופה. הגישות המושרשות למגדר לא השתנו והנשים עצמן מיהרו להינשא ולהפוך לאימהות צעירות בכדי לא להתבלט. התמורות החברתיות והכלכליות אמנם הביאו את השינוי כאשר הטכנולוגיות הביתיות החדשות הסירו משכמן של הנשים חלק מעול עבודות הבית ותוחלת